

בבא קמא י"ז

דורשת הגמרא, לומדים מהכתוב על חזקיהו המלך: "וְכָבוֹד עָשׂוּ לוֹ בְּמוֹתוֹ" שהושיבו ישיבה על קברו, מפני שחזקיהו הרבה תורה בישראל²⁴⁸. ונחלקו רבי נתן וחכמים, האחד אמר שלשה ימים, והאחד אמר שבעה ימים. ויש אומרים שלשים יום. ושנינו, שדורשים על הכתוב: "וְכָבוֹד עָשׂוּ לוֹ בְּמוֹתוֹ" זה חזקיהו מלך יהודה שיצאו לפניו במוותו שלשים וששה אלף²⁴⁹ חלוצי כתף. שקרעו את בגדיהם עד שנראו כתפיהם. שואלת הגמרא הרי גם לפני אחאב עשו כן! אלא הכבוד שעשו לחזקיהו במוותו היה שהניחו ספר תורה על מיטתו²⁵⁰ ואמרו, קיים זה מה שכתוב בזה.

שואלת הגמרא, ומה החידוש בזה הרי גם היום עושים זאת לפני אדם גדול? עונה הגמרא, שהיום מוציאים ספר תורה, אבל לא מניחים אותו על מיטת המת. תרוץ נוסף, שגם היום מניחים ספר תורה על המיטה, אבל לא אומרים 'קיים זה מה שכתוב בזה'.

ר"י נטל ידיו והניח תפילין ובירך ואח"כ אמר קיים אומרים לימד לא אומרים

אמר רבה בר בר חנה, שהוא הלך לשאול את השמועה הזאת את רבי יוחנן כשהוא הלך²⁵¹

לבית הכסא. ורבי יוחנן נטל את ידיו והניח תפילין ובירך, ואחר כך אמר להם²⁵² שאפילו שלאדם גדול אומרים, 'קיים זה מה שכתוב בזה' אבל לא אומרים לו לימד. ולחזקיהו אמרו 'לימד זה מה שכתוב בזה'²⁵³. שואלת הגמרא ממה ששנינו, גדול לימוד שמביא לידי מעשה, ומכאן שמעשה המצוות עדיף על לימוד התורה²⁵⁴, ואם כן לומר 'קיים' עדיף על 'לימד'? עונה הגמרא, יש הבדל בין לימוד לעצמו לבין ללמד לאחרים. המעשה עדיף מהלימוד אבל ללמד לאחרים עדיף מהמעשה²⁵⁵.

כל העוסק בתורה ובגמ"ח זוכה לנחלת שני שבטים

אמר רבי יוחנן משמו של רבי שמעון בר יוחאי, לומדים מהכתוב: "אֲשֶׁר־יְכַסֵּם זֶרְעֵי עַל כָּל מַיִם

248 עד שבדקו ולא מצאו תינוק ותינוקת שלא היו בקיאים בטומאה וטהרה. ולא על קברו אלא בריחוק ד' אמות. תוס'.

249 כמנין לו בגימטריא. תוס'.

250 ואפילו שאסור לשבת על מיטה סס"ת עליה, בחזקיהו שהיה גדול בתורה ובמעשים מותר לעשות זאת. תוס'.
251 גרסת השאילתות היא כי הוה נפיק ולא כי הוה עייל.

252 בשאילתות דרב אחאי לא גרס אלא ונטל ידיו והניח תפילין ומברך והדר אמר לן. והגמרא שואלת איך רבי יוחנן הקדים להניח תפילין ואחר כך אמר להם את השמועה הרי הלימוד גדול מהמעשה! והגמרא תירצה שללמוד לעצמו עדיף מפני שמביא לידי מעשה אבל ללמד לאחרים לא עדיף מהמעשה ולכן ר"י הניח קודם תפילין. תוס'.

253 וללמד את התורה עדיף מאשר לקיים אותה. רש"י.

254 רש"י מסביר שהקושיה היא ממה שאמרו גדול לימוד שמביא לידי מעשה ומכאן שהמעשה עדיף. ור"ת שואל ממה ששנינו נמנו וגמרו בעליית בית נתזה, גדול לימוד שמביא לידי מעשה, ומכאן שהלימוד גדול מהמעשה. ומתריך ר"ת שהקושיה היא שאם לימוד גדול מפני שמביא לידי מעשה הרי אם אומרים על אדם שקיים את התורה בודאי שלמד אותה.

255 ר"ת מסביר שכשמלמד לאחרים מביא את הרבים לידי המעשה.

מְשַׁלְחֵי רֶגֶל הַשּׁוֹר וְהַחֲמוֹר, שְׂכַל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה וּבַגְּמִילוֹת חֲסָדִים זוֹכֵה לַנַּחֲלַת שְׁנֵי שְׁבֻטִים. וּזְרִיעָה הַכוֹנֶנֶה לְצַדִּיקָה שְׁנֵי אֲמָר: "זָרְעוּ לָכֶם לְצַדִּיקָה קִצְרוּ לְפִי חֶסֶד", וְאֵין מִים אֵלָּא תּוֹרָה שְׁנֵי אֲמָר: "הוּי כָּל צֶמֶא לְכוּ לְמִים". וְזוֹכֵה לַנַּחֲלַת שְׁנֵי שְׁבֻטִים²⁵⁶, זוֹכֵה לְכִילָה כִּיֹּסֵף שְׁנֵי אֲמָר בּוּ: "בֵּין פְּרֵת יוֹסֵף בֵּין פְּרֵת עָלֵי עֵין בְּנוֹת צְעָדָה עָלֵי שׁוֹר" וְזוֹכֵה לַנַּחֲלַת יִשְׁשַׁכַּר שְׁנֵי אֲמָר בּוּ: "יִשְׁשַׁכַּר חֲמוֹר גָּרֵם". וְיֵשׁ אֲמָרִים אֲוִיבִיו נֹפְלִים לְפָנָיו כִּיֹּסֵף שְׁנֵי אֲמָר בּוּ: "בָּהֶם עַמִּים יִנְגַח". וְזוֹכֵה לְבִינָה כִּיִּשְׁשַׁכַּר שְׁנֵי אֲמָר בּוּ: "וּמִבְּנֵי יִשְׁשַׁכַּר יוֹדְעֵי בִינָה לְעֵתִים לְדַעַת מָה יַעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל".

הדרן עלך פרק 'ארבעה אבות' פרק שני 'כיצד הרגל'

משנה

כִּיצַד הָרֶגֶל נַחֲשֶׁבֶת לְמוֹעֵדֶת²⁵⁷? הַבְּהֵמָה²⁵⁸ מוֹעֵדֶת בְּהַלִּיכָה כְּדֹרְכָה לְהֵלֵךְ וּלְשַׁבֵּר. מִבְּעֵטֶת אִו הַתִּיזָה צְרוּרוֹת מִשְׁלֵם ח"נ צְרוּרוֹת מִנְתִּזִין מִתַּחַת רֶגְלֶיהָ וּשְׁבֵרָה אֶת הַכְּלִים, מִשְׁלֵם חֲצִי נֹזֵק, אִפִּילוֹ שֶׁהוּא דֹרְכָה וְאִינוֹ מִשׁוֹנָה מִפְּנֵי שְׁנֵי לִמְדָה בְּהַלְכָה שְׁבִצְרוּרוֹת מִשְׁלֵמִים בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים חֲצִי נֹזֵק. דְּרִסָּה עַל הַכְּלִים²⁶⁰ וּשְׁבֵרָתוֹ, וְנִפְלָע עַל כְּלֵי וּשְׁבֵרוֹ, עַל הָרִאשׁוֹן מִשְׁלֵם נֹזֵק שְׁלֵם, מִשׁוֹם רֶגֶל. וְעַל הָאַחֲרוֹן מִשְׁלֵם חֲצִי נֹזֵק, מִשׁוֹם שְׁנֵי שְׁבֵרָה עַל יְדֵי צְרוּרוֹת.

הַתְּרַנְּגוּלִין מוֹעֵדִין לְהֵלֵךְ כְּדֹרְכֵן וּלְשַׁבֵּר. הֵיךְ דְּלִיל קֶשׁוֹר בְּרִגְלֵיו, אִו שֶׁהֵיךְ מִהַדָּם, מִרְקָד וּמִשְׁבֵּר אֶת הַכְּלִים מִשְׁלֵם חֲצִי נֹזֵק, שְׁנֵי אֲמָר לְצְרוּרוֹת²⁶¹.

גמרא

הַתְּנָא שׁוֹנָה אֲבוֹת רֶגֶל וּשׁוֹנָה תּוֹלְדוֹת הַבְּהֵמָה שָׁאֵל רַבִּינָא אֶת רַבָּא, מִדּוּעַ הַמִּשְׁנָה אֹמֶרֶת כִּיצַד הָרֶגֶל מוֹעֵדֶת הַבְּהֵמָה מוֹעֵדֶת, הֵרִי רֶגֶל הִיא בְּהֵמָה שֶׁהִזִּיקָה בְּדֶרֶךְ הִילּוּכָה? אָמַר לוֹ רַבָּא, שֶׁהַתְּנָא שׁוֹנָה אֶת הָאֵב שֶׁל רֶגֶל, כְּשֶׁהַבְּהֵמָה הִזִּיקָה בְּדִרְסָה בְּרִגְלָהּ. וּשׁוֹנָה אֶת הַתּוֹלְדוֹת שֶׁל רֶגֶל שְׁבֵרָה הַבְּהֵמָה הִזִּיקָה בְּגוֹפָה,

²⁵⁶ הַמִּשְׁמָעוֹת שֶׁל הַכְּתוּב הִיא שְׂרַגְלִים יִשׁוּלְחוּ בְּשֵׁנֵי נַחֲלוֹת, בְּנַחֲלַת הַשּׁוֹר יוֹסֵף, וּבְנַחֲלַת הַחֲמוֹר יִשְׁשַׁכַּר. רש"י.

²⁵⁷ הַמִּשְׁנָה נִשְׁנֵת עַל שֵׁן וְרֶגֶל שְׁנֵי שְׁבֵרָה בְּסוֹף פְּרָק רִאשׁוֹן. וְהַתְּנָא הַתְּחִיל לְפָרֵשׁ אֶת הָרֶגֶל שֶׁהוֹכֵרָה אַחֲרֵי הַשֵּׁן. תוס'.

²⁵⁸ יֵשׁ שְׁגֵרָסוֹ וְהַבְּהֵמָה, וְהַתְּנָא מִפְּרֵשׁ שֶׁהָעֵדָא שֶׁל רֶגֶל הִיא לְשַׁבֵּר דֶּרֶךְ הִילּוּכָה וְכֵן בְּסִיפָא בְּשֵׁן. וְקִשָּׁה מָה הַחִידוּשׁ שֶׁלֹּא נִשְׁנָה לְעֵיל. וְאֹמַר ר"י שֶׁלֹּא גֹרְסִים אֶת הו"ו, וּמִפְּרֵשׁ אֶת מָה שְׁנֵי אֲמָר בְּפֶרֶק רִאשׁוֹן הַבְּהֵמָה מוֹעֵדֶת כִּיצַד הָרֶגֶל מוֹעֵדֶת לְשַׁבֵּר בְּדֶרֶךְ הִילּוּכָה. תוס'.

²⁵⁹ וְהַתְּנָא נֹקֵט כַּאֵן מִפְּנֵי שֶׁהוּא דוֹמֵה לְצְרוּרוֹת. תוס'.

²⁶⁰ הַחִידוּשׁ הוּא שֶׁלֹּא אֲמָרִים שְׁכִינִין שֶׁהַבְּהֵמָה דְּרִסָּה בְּכַח עַד שֶׁהִשְׁבֵּר נִתְּזוּ כְּלֵי אַחַר בּוּדָאֵי הַתְּכוּוּנָה לְהִזִּיק. תוס'.

²⁶¹ הַגְּמָרָא מְעַמִּידָה כְּשִׂידָתָהּ אֶת הַדְּלִיל, וּבִהִידוּס כְּשֶׁהִזִּיקָה צְרוּרוֹת שְׁבֵרָה אֶת הַכְּלֵי. רש"י

בשערה, ובשליף שעליה, בדרך הילוכה בלא כוונה להזיק.

והתנא שונה בסיפא שן של חיה ושן ושאל על המשנה הבאה השן מועדת הבהמה של בהמה

מועדת. מה האבות והתולדות שיש בה? ענה לו

רבא בשחוק, אני תרצתי אחת, את המשנה הראשונה, ואתה תשנה אחת, את המשנה השנייה. ורב אשי הסביר שהמשנה השניה שונה את שן של החיה, ואת שן של הבהמה. לומר שלמרות שהכתוב: "וְשִׁלַּח אֶת בְּעִירָהּ" מדבר על בהמה אותו הדין הוא בחיה²⁶², מפני שהחיה בכלל בהמה²⁶³. ואין להקשות שהמשנה צריכה לשנות קודם את שן של בהמה, מפני ששן של חיה שנלמדת מדרשה חביבה עליו ביותר.

כששניהם אבות אבל לא תולדה לפני האב ואיבעי"א התנא שונה את הרגל שסיים בה

שאינן מפורשות ואחר כך את האב של רגל? עונה הגמרא, לגבי שן הקדימה את מה שנלמד מדרשה, מפני ששניהם הם אבות. אבל האם משנתנו תשנה קודם את התולדה ואחר כך את האב! או שנאמר שהתנא שונה קודם את הרגל ולא את הבהמה, כיוון ששנה אותה בסוף הפרק הקודם.

הזיקה דרך הילוכה בגופה בשערה תנו רבנן, בהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר. וכדו' משלם נ"ש

כיצד? בהמה שנכנסה לחצר הניזוק והזיקה בגופה

דרך הילוכה, ובשערה, באוכף שעליה, בשליף שעליה, ובפרומביא שבפיה, ובזוג שבצוארה, וחמור במשא²⁶⁴, משלם נזק שלם. סומכוס אומר, צרורות וחזיר שהיה נובר באשפה והזיק, משלם נזק שלם. שואלת הגמרא, ומה חידש סומכוס הרי פשוט שאם הוא הזיק בגופו משלם נזק שלם? אלא סומכוס אומר שאם התיז צרורות והזיק משלם נזק שלם. מפני שסומכוס חולק על ההלכה של חצי נזק צרורות, וסובר שעל צרורות משלמים נזק שלם. שואלת הגמרא, ומי הזכיר כלל את צרורות? עונה הגמרא, שיש להשלים את החסר וכך שנינו, צרורות כדרכם חצי נזק, וכן וחזיר שהיה נובר באשפה²⁶⁵ והזיק משלם חצי נזק. סומכוס אומר, צרורות וחזיר שהיה נובר באשפה והזיק, משלם נזק שלם.

תרנגולים ששברו בכנפיהם וברוח ושברו כלים בכנפיהם, משלם נזק שלם. ואם שברו

262 אפ' שהמשנה אומרת התרנגולין מועדים התנא רוצה להשמיע זאת בשן. וקצת קשה מדוע התנא לא שנה בשן תולדה כמו ברגל. תוס'.

263 לא מהדרשה בפ' בהמה המקשה שחיה בכלל בהמה, שהרי כאן לומדים גם שהעוף בכלל בהמה, תרנגולת מועדת, ולא רק החיה. אלא מהדרשה בפ' הפרה שלומדים בהמה משבת, ובהמה ובעירה הם דבר אחד. תוס'.

264 אפ' שהמשא אינו מהודק כל כך. תוס'.

265 אפילו ששנינו את דין צרורות של רגל כשהזיקה בדרך הילוכה, משמיעים את צרורות של שן כשהתכוונה להנאתה. תוס'.

ברוח שבכנפיהם, משלמים חצי נזק. סומכוס אומר, נזק שלם. ובברייתא אחרת שנינו, תרנגולים שהיו מהדסים על גבי עיסה, על גבי פירות וטינפו או ניקרו משלמים נזק שלם. העלו עפר או צרורות משלמים חצי נזק, סומכוס אומר נזק שלם. ובברייתא אחרת שנינו, תרנגול שהיה מפריח ממקום למקום ויצאה רוח מתחת כנפיו ושיברה את הכלים, משלם חצי נזק. וברייתא זו, סתמה כחכמים.

אמר רבא, אפשר לומר שסומכוס אומר שמשלם נזק שלם, משום שהוא סובר שכחו כגופו. אבל על חכמים קשה, אם כחו כגופו ישלם נזק שלם, ואם כחו לאו כגופו אינו חייב לשלם אפילו חצי נזק? ואחר כך אמר רבא, שחכמים סוברים שכחו כגופו, ומשלם חצי נזק ולא נזק שלם, משום שבחצי נזק צרורות נאמרה הלכה למשה מסיני שמשלם חצי נזק.

כל שבזב טמא בניזקין משלם נ"ש כלאמר רבא, כל מקרה שזב מטמא על ידי היסט, שבזב טהור בניזקים משלם ח"י באותו האופן אם אדם הזיק, משלם נזק שלם.

וכל מקרה של היסט שאין הזב מטמא אלא הכלי נשאר טהור, בניזקין משלם חצי נזק²⁶⁶. שואלת הגמרא, האם רבא בא להשמיע את דין חצי נזק צרורות? עונה הגמרא, רבא בא להשמיע את הדין בעגלה מושכת בקרון²⁶⁷. זב שיושב על הקרון הכלים שהקרון דורס עליהם טמאים, וכן אם קרון שקשור לבהמה שמושכת אותו דרס ושבר כלים, משלם נזק שלם כמו אם הבהמה הזיקה בגופה²⁶⁸. וכמו שאם נתזו צרורות אינם מטמאים את הכלים שפגעו בהם, אם הגלגלים התיזו צרורות והזיקו משלם חצי נזק כדין צרורות. ושנינו בברייתא כרבא, בהמה שנכנסה לחצר הניזק והזיקה בגופה דרך הלוכה, ובשערה, באוכף שעליה, בשליף שעליה, ובפרומביא שבפיה, ובזוג שבצוארה, וחמור במשאו ועגלה מושכת בקרון, משלם נזק שלם.

רבא הסתפק האם הולכים אחר תנו רבנן, תרנגולים שהיו מחטטים בחבל דלי ונפסק החבל והדלי נשבר משלמים נזק שלם. מעיקרא או אחר תבר מנא

הסתפק רבא, בהמה שדרסה על כלי ולא שברה אותו והכלי התגלגל למקום אחר ונשבר. האם הולכים בתר 'מעיקרא', שעת הדריסה ומשלם נזק שלם משום רגל. או הולכים אחרי 'תבר מנא', שבירת הכלי, וכיון שהכלי נשבר אחרי שנזרק משלם

266 הכלל אינו ככל המקרים שהרי זב שהיט בקנה שבקומטו טהור ובניזקין אין חילוק זה. והכלל בא רק למעט זורק. תוס'. והרשב"א כתב שיתכן שבבהמה יש חילוק כמו בזב מפני שהוא שינוי ואינו דרכו. הרשב"א.

267 הראשונים מקשים במה הוא שונה מדליל קשור ברגליו?. הראב"ד מפרש שבדליל משלם ח"י משום שאינו דרכו ולא משום צרורות.

268 הרא"ש הקשה מה הדמיון בין הזב שיושב על הקרון שמתמא במדרס את הכלים שתחתיו לבהמה שמושכת את הקרון שהזיק בדריסתו. הראב"ד מפרש שהדמיון הוא לזב שמושך את הקרון ומטמא בהיסט. וכך כשהבהמה מושכת את הקרון משלם נ"ש. המאירי מפרש כשהבהמה דרסה על דף שבראשו האחר כלים. ויש גורסים בעגלה המושכת בחטף פתח ולא גורסים בקרון. שיטמ"ק.

חצי נזק כדין צרורות²⁶⁹. ומביאה הגמרא ראייה מדברי רבה, זרק כלי מראש הגג²⁷⁰ ובא אחר ושברו במקל פטור, מפני שהולכים אחר 'מעיקרא', שאומרים שהוא שבר כלי שבור. ואומרת הגמרא שלרבה היה פשוט שהולכים אחרי 'מעיקרא', וכיון שמשעה שהראשון זרק את הכלי מראש הגג הוא עומד להשבר כמו שהוא שבור. אבל רבא מסופק אם הולכים אחרי 'מעיקרא' או אחרי 'תבר מגא'!

אין ראייה מהמחלוקת בהידוס שהיא ומביאה הגמרא ראייה ממה ששנינו, הידוס בהתיז צרורות במחלוקת סומכוס וחכמים אינו מועד ויש אומרים הרי זה מועד. והרי דרכו של תרנגול להדסו, אלא יש לומר שמדובר כשהתרנגול הידס והתיז את הכלי למקום אחר ונשבר שם. והתנאים נחלקו בספק של רבא, מי שאומר שהידוס הוא מועד ומשלם נזק שלם סובר שהולכים אחר 'מעיקרא', ומי שסובר שאינו מועד סובר שהולכים אחר 'תבר מגא'! דוחה הגמרא, שאפשר לומר שמדובר כשהתרנגול הידס והתיז צרורות שפגעו בכלים ושברום. ונחלקו במחלוקת סומכוס וחכמים. מי שאומר שהוא מועד סובר כסומכוס, ומי שאומר שאינו מועד סובר כחכמים ומשלם חצי נזק כדין צרורות.

269 ואי אפשר לדייק במשנה שאומרת דרסה על כלי ושברתו, ומכאן שאם לא נשבר מיד אלא נתגלגל למקום אחר ונשבר חייב ח"נ. מפני שאפשר לדייק להפך, ממה שמחלק בין הכלי הראשון לשני ולא מחלק בכלי הראשון עצמו. תוס'.

270 אם זרק אבן או חץ על כלי וקדם אחר ושברו פשוט שחייב ולא אומרים מגא תבירא תבר. שאם היו הולכים אחרי מעיקרא במקרה זה לא יהיה אף פעם דין של חצי נזק בצרורות. תוס'. הר' ישעיה בשיטמ"ק מסביר שאם היו הולכים אחר תבר מגא למרות שנקרא צרורות של הראשון לחייב ח"נ, היה צריך לפטרו כשאחר קדם ושברו. כמו שאם בהמה התיזה צרורות ואחר שבר את הכלי לפני שהצרורות יפגעו בו בעל הבהמה פטור. ועיין באחרונים.